

Silvetlikust tõlkest õiguse tõlgendamiseni¹

Moonika Arras

Euroopa Parlamendi keelejurist

Võib üsna kindlalt väita, et pea kõik inglise keele õppurid on kunagi lapanud kuulsat Johannes Silveti inglise-eesti sõnaraamatut. Kui emakeeles skleroos peale tuleb, kiikavad sinna ka tõlkijad või keelejuristid isegi pärast aastakümnetepikkust tegevust. Selles ei oleks iseenesest midagi halba, kui kakskeelsete sõnaraamatute kasutamine ei oleks nii meie igapäevateadvuses kui ka eurotõlgetes kinnistanud arusaama, et inglise keele terminitel on eesti keeles üks ühele vasted, ning kujutelma, justkui oleks seda üksühesust võimalik fikseerida, paljundada ja kord fikseeritu põhjal teha järeldusi tõlkemälude ja masintõlke jaoks. **Ent kujutelm, et keelte vahel on lineaarne seos, et igale ingliskeelsele sõnale on võimalik leida ühene eestikeelne vaste, on pettekujutus. Iga kakskeelne sõnaraamat, samuti nagu tõlkemälu või masintõlge, mis üritab kinnistada üks ühele seoseid, jääb piiratuks ning ajale jalgu ühiskonnas, mis rühhib edasi ja põrkub oma teel üha uute ja uute lahendust vajavate küsimustega.**

Euroopa Liidus (EL) üritatakse ühiskonnas ja kitsamalt majanduses üles kerkivaid küsimusi, probleeme ja muresid lahendada õiguse kaudu: selleks tehakse liidu institutsioonides ja liikmesriikide ministeeriumides ära mõttetöö, millest pikaldaste läbirääkimiste ja vaidluste järel vormuvad uued õigusaktid, millesse on panustanud hulk eri erialade inimesi, sealhulgas tõlkijad, keelejuristid² ja liikmesriikide ministeeriumide ametnikud (edaspidi *liikmesriigi eksperdid*, nagu neid omakeskis kutsume).

ELi lepingu artikli 55 lõike 1 kohaselt on lepingu originaal koostatud muu hulgas eesti keeles ning on eraldi märgitud, et „tekstid on võrdselt autentsed“ kõigis ELi ametlikes keeltes. ELi toimimise lepingu artikkel 294 sätestab seadusandliku tavamenetluse ja kirjeldab seda.

Juba komisjoni esitatud direktiivi või määruse ettepaneku eesti keeleversioon on originaal teiste keeleversioonide kõrval, ning kuigi Euroopa Parlament ja nõukogu, komisjoni osalusel, peavad kokkuleppe saavutamiseks triloogidel³ läbirääkimisi inglise keeles ning ka kokkuleppe tekst vormistatakse inglise keeles, ei muuda see midagi asjaolus, et kokkuleppe tõlked kõigisse teistesse ELi ametlikes keeltesse omandavad jällegi originaali staatuse, mistõttu nende kvaliteet peab olema selline, nagu originaalis koostatavale õigusaktile peaks seadma. Mida

¹ Artikkel põhineb 4. novembril 2022. a õiguskeelepäeval peetud ettekandel.

² Keelejuristid ehk jurist-lingvistid töötavad ametnikena Euroopa Parlamendi presidentuuri peadirektoraadi seadusandlike aktide direktoraadis ning eesti keele osakonnas on neid kolm; nõukogus töötavad keelejuristid õigustalituse õigusloome kvaliteedi direktoraadis ning eesti keele osakonnas on neid neli.

³ Triloog ehk kolmepoolsed läbirääkimised toimuvad Euroopa Parlamendi ja nõukogu läbirääkijate vahel komisjoni esindajate osalusel. Läbirääkimisi peetakse parlamendi raporti ja nõukogu üldise seisukoha (*general approach*) põhjal, millega mõlemad institutsioonid on teinud muudatusettepanekuid komisjoni ettepanekule. Triloogi juhivad parlamendi vastutava komisjoni esimees ja sõna saavad parlamendi raportöör, vajaduse korral variraportöörid, ELi nõukogu eesistujariigi esindaja ning komisjoni esindajad. Parlamendi läbirääkijad saavad mandaadi parlamendi vastutavas komisjonis või plenaaril toimival hääletusel.

sageli ei teata, on see, kuidas vormub tavamenetluses vastuvõetava seadusandliku akti ehk Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi või määruse eelnõu eri ametlikes keeltes.

Kokkuleppe tõlkimine on vaid esimene samm: et tagada keeleversioonide kooskõla ja originaali staatus, on oluline vastutus pandud parlamendi ja nõukogu keelejuristidele. Euroopa Parlamendi keelejuristide töö õiguslikuks aluseks on parlamendi kodukorra artikli 203 lõiked 2 ja 3.

„2. Parlamendis vastuvõetud tekstide lõplik õiguskeeleline toimetamine toimub presidendi vastutusel. Kui tekst võetakse vastu parlamendi ja nõukogu kokkuleppe alusel, toimub lõplik toimetamine parlamendi ja nõukogu tihedas koostöös ja vastastikusel kokkuleppel.

3. Kui teksti ühtsuse ja kvaliteedi tagamiseks vastavalt parlamendi soovile on vaja teha kohandusi, mis ei piirdu üksnes trükivigade parandamisega või parandustega, mis on vajalikud kõikide keeleversioonide kooskõla ning nende keelelise korrektsuse ja terminoloogilise ühtsuse tagamiseks, kohaldatakse artiklis 241 sätestatud menetlust.“⁴

Nõukogus on keelejuristide töö õiguslik alus fikseeritud nõukogu kodukorra artiklis 22.

„Selleks et abistada nõukogu nende seadusandlike aktide koostamise kvaliteedi tagamisel, mille nõukogu vastu võtab, on õigustalituse ülesanne õigel ajal kontrollida ettepanekute ja eelnõude koostamise kvaliteeti ning teha nõukogule ja tema organitele nende väljatöötamist käsitlevaid soovitusi vastavalt 22. detsembri 1998. aasta institutsioonidevahelisele kokkuleppele ühenduse õigusaktide väljatöötamise kvaliteedi ühiste suuniste kohta.

Isikud, kes esitavad nõukogu menetlusega seotud tekste, peavad kogu seadusandlike aktide menetlemise aja jooksul pöörama erilist tähelepanu nende koostamise kvaliteedile.“

Justkui juba ei piisaks keelejuristide töö sügavuti ankurdamisest rahvusvahelisse õigusesse, tooksin väljavõtteliselt siiski ära 22. mai 1969. aasta rahvusvaheliste lepingute tõlgendamise Viini konventsiooni artikli 33:

„1. Kui lepingu autentsus on kinnitatud kahes või enamas keeles, **on tekstidel igas keeles võrdne jõud**, kui lepinguga ei ole ette nähtud ega osalisriigid ei ole kokku leppinud, et tõlgenduserinevuse korral võetakse aluseks üks konkreetne tekst.

[...]

3. **Eeldatakse, et lepingu terminitel on igas autentses tekstis ühesugune tähendus.** [...]"

Just eri keeleversioonides tekstide ühesuguse tähenduse tagamine on parlamendi ja nõukogu keelejuristide töö. Seda protsessi nimetatakse keelejuristide žargoonis finaliseerimiseks ning mugavuse huvides jään siinkohal selle väljendi juurde. Pärast parlamendi ja nõukogu vahel kokkuleppe saavutamist stabiliseeritakse kõigepealt kokkuleppe tekst inglise keeles (see toimub sageli alles pärast kokkuleppe vastuvõtmist COREPERis⁵). Peab meelde tuletama, et kokkuleppe teksti ei sõnasta tavaliselt emakeelena inglise keelt kõnelevad inimesed ning juba komisjoni ettepanek on pigem kirjutatud n-ö euroinglise keeles, st kitsama sõnavaraga, kui inglise keelt emakeelena kasutaja seda valdaks, ning harjumuspäraste grammatiliste ja

⁴ Parlamendi kodukorra artikkel 241 käsitleb paranduste tegemist.

⁵ COREPER on Euroopa Liidu liikmesriikide valitsuste alaliste esindajate komitee (prantsuse keeles *comité des représentants permanents des gouvernements des États membres*). COREPERi ülesandeid ja eri koosseise on kirjeldatud ELi toimimise lepingu artikli 240 lõikes 1.

süntaktiliste konstruktsioonidega, mis ei pruugi keeleliselt olla optimaalsed. Samuti peab märkima, et erinevalt parlamendist ja nõukogust ei toimetata komisjoni inglise keelt emakeelena valdavad keelejuristid alati komisjoni ettepanekuid, sest nad keskenduvad eelkõige komisjoni õigusaktidele. Seega toimetavad keelejuristid komisjoni ettepanekust alles jäänud teksti esimest korda alles pärast kokkuleppe saavutamist. Lisaks inglise osakonna keelejuristile toimetab kokkuleppe teksti ka mõnes teises keeleosakonnas töötav määruse või direktiivi eelnõu koordineeriv keelejurist (keda parlamendis kutsutakse failikoordinaatoriks, nõukogus *chef de file*'ks). Käsikäes töötavad parlamendi ja nõukogu keelejuristid peavad veenduma õigusakti struktuuri adekvaatsuses (nt et põhjenduste järjekord vastaks artiklite järjekorrale, et artiklite järjekord oleks loogiline) ja seda vajaduse korral korrastama; parandama aktisesed loogikavead ja vasturääkivused teiste õigusaktidega, tagama keele täpsuse ja ladususe, välis- ja siseviidete õigsuse jne. Kui kokkuleppe tekst on inglise keeles mingilgi määral stabiliseerunud, tuleb see tõlkida. Ent ka pärast seda, kui tekst on kõigisse ametlikesse keeltesse tõlgitud, ei lõpe inglise keeles töötavate keelejuristide töö. Seetõttu peavad teiste keelte keelejuristid lisaks oma emakeeles teksti õiguskeelelisele toimetamisele ja eri keelte kooskõla tagamisele kajastama ka ingliskeelses baasteksti tehtavaid muudatusi. Selliseid muudatusi ajendavad sageli tegema kolleegide märkused, ent ka liikmesriikide ekspertide kirjalikud märkused, mis saabuvad enne keelejuristide ja liikmesriikide ekspertide nõukogus toimuvat koosolekut, kui ka nimetatud koosolekul tehtavad suulised märkused. Paraku ei ole harvad juhud, kui finaliseerimise käigus teevad põhjendatud märkusi ka komisjoni ettepaneku koostajad, kes ettepaneku koostamise faasi lühiduse tõttu või mõnel muul põhjusel kasutavad viimast võimalust n-ö vigade paranduseks, eriti just sellistes keerulistes failides nagu kapitalinõuete määrus⁶ või mõni muu ülitehniline seadusandlik akt. Tavajuhul on uute õiguskeeleliste muudatuste tegemise võimalus umbes kuue nädala jooksul kuni kolmel korral.

Et käsitlus ei jääks liiga teoreetiliseks (tahes-tahtmata jääb see skemaatiliseks), tooksin mõned näited ülimalt komplekssest krüptovarade määruse eelnõust (tuntud lühendi all MiCA, *markets in crypto assets*, mida kasutan ka edaspidi). Pärast viimast poliitilist triloogi 30. juunil 2022 on selle kohta toimunud ligi 50 kolmepoolset tehnilist koosolekut, millel osalesid ka mõlema institutsiooni keelejuristid, mida on rohkem kui kapitalinõuete määruse II versiooni puhul. Määruse eelnõus on pärast ümbernummerdamist 149 artiklit ja 6 lisa ning üle 560 lehekülje, mistõttu löi rekordeid ka esimese finaliseerimiskoosoleku kestus, tervelt üheksa päeva. Finaliseerimiskoosolekul arutavad osalejad tavapäraselt keelejuristide tehtud õiguskeelelisi muudatusi, sellel vaieldakse ja sõnastatakse teksti uuesti ikka selleks, et normide sisu ei muutuks, ent keeleline väljendusviis oleks ladusam, täpsem ja ühtlasem. Selle protsessi käigus kohendati MiCA eelnõu sõnastust olulisel määral, mistõttu jäävad need esimese ringi õiguskeelelised muudatused liikmesriikide ekspertidele nähtavaks üksnes inglise keeles.

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) nr 575/2013](#) krediitiasutuste ja investeerimisühingute suhtes kohaldatavate usaldatavusnõuete kohta ja määruse (EL) nr 648/2012 muutmise kohta (ELT L 176, 27.6.2013, lk 1). Sellele määrusele (tuntud kui CRR, *Capital Requirements Regulation*) on avaldatud täisteksti parandus (ELT L 321, 30.11.2013, lk 6) ning seda määrust on alates 2013. aastast muudetud kümnel korral, õige varsti on algamas läbirääkimised CRR III üle. CRRi muutmine näitab ilmekalt, kui muutlik ja (rahvusvahelisest) majanduslikust keskkonnast sõltuv õigus võib olla.

Siinkohal üks tekstinäide (rasvases kaldkirjas on märgitud parlamendi esimesel lugemisel tehtavate poliitiliste muudatuste tekst võrreldes komisjoni ettepanekuga).

COREPERis vastu võetud tekst:

- (3) Some crypto-assets⁴ fall within the scope of existing EU financial services legislation, in particular those that qualify as financial instruments within the meaning of Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council. A full set of Union rules apply to issuers of such crypto-assets and to firms conducting activities related to such crypto-assets.

Esimese toimetamisringi läbinud tekst:

- (3) → Some crypto-assets, ~~in particular those that qualify as financial instruments as defined in Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council~~, fall within the scope of existing Union legislative acts on financial services. Therefore, a full set of Union rules already applies to issuers of such crypto-assets/ and to firms conducting activities related to such crypto-assets. ¶

Järgnevad ingliskeelsete muudatuste näited on pärit tõlkijate esitatud küsimustest juba esialgselt toimetatud teksti kohta ning need on tehtud läbipaistvuse huvides alles kõigi keeleosakondade keelejuristidele jõudvas tekstis (liikmesriikide ekspertidele saadetakse keeleversioonid pärast seda, kui keelejuristid on lõpetanud n-õ esimesel ringil eelnõu toimetamise, seega on enne kokkuleppe tõlkimisele saatmist tehtavad muudatused COREPERi tekstiga võrreldes nähtavad ainult inglise keeles). Parandamist vajanud kohad on edaspidi märgitud rasvases kirjas.

*An estimation of the average number and aggregate value of transactions per day that are associated to **uses as means of exchange** within a single currency area.*

Märkus: parem „**uses of the token as means of exchange**“. Viimast on COREPERi tekstis kasutatud 8 korda, mistõttu võib eeldada, et tegemist on asjatundjate jaoks juba žargooniga ning nad teavad ilma täpsustuseta, millest on jutt. Ent unustatakse ära, et õigusakti tekst ei ole asjatundjate žargoonis kirjutatud tekst, vaid peab olema mõistetav kõigile valdkonna vastu huvi tundvatele isikutele.

*The relevant percentage of the reserve of assets according to daily maturities, including the percentage of **reserve repurchase agreements** that are able to be terminated by giving prior notice of one working day, or the percentage of cash that is able to be withdrawn by giving prior notice of one working day.*

Märkus: õige on „**reverse repurchase agreements**“. Selliste vigade märkamata jäämine ingliskeelse teksti kiirlugemisel ei ole üldse ebatavaline, sest asjaga kaua tegelenud lugeja teab, mis mõiste selles kohas peab olema, ja loeb seda, mida teab, mitte seda, mis on kirjas.

*Keeping in custody more than a certain percentage of crypto-assets or assets with crypto-asset service providers, **investment firms or credit institutions** which belong to the same group, as*

defined in Article 2, point (11), of Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council or investment firms.

Märkus: „*investment firms or*” on üleliigne. Tehnilisel koosolekul viidi „*investment firms*” loetelu lõppu, ent algsest kohast unustati see kustutada. Ka sellised vead on kiirtööd tehes tavalised.

Crypto-asset service providers providing custody and administration of crypto-assets on behalf of clients shall be liable to their clients for the loss of any crypto-assets or of the means of access to the crypto-assets as a result of an incident that is attributable to them.

Märkus: tõlkijad soovitasid asesõna „*them*“ mitte kasutada, sest lause jäi segaseks, mistõttu asendatakse see edaspidi fraasiga „*crypto-asset service providers*“.

Selline väike valik näiteid tõlkijate tähelepanekutest näitab ilmekalt inimvõimekuse piire töös ülipikkade ja komplitseeritud tekstidega, mille puhul saavutatud kokkuleppe tekst on tavaliselt toortekst, kui mitte skemaatiline baastekst, mille peale kirjutada korraliku seadusandliku akti tekst. Kolmepoolsetel tehnilistel kohtumistel, kus tehakse ära esmane töö kokkuleppe teksti stabiliseerimiseks, tegeletakse eelkõige sellega, et välja selgitada, kas kõik poliitilises kokkuleppes fikseeritud teemapunktid on nelja-tulba-tabeli⁷ neljandas tulbas ka kajastatud. Selliste kohtumiste käigus ei pruugita jõuda tegeleda teksti kaheti mõistetavuste, kirjavigade, mis võivad muuta tähendust (nt *reserve* 'reserv-' ja *reverse* 'pöörd-'; *reverse repurchase agreement* 'pöördrepoleping'), või keelelise korrektsuse ja ladususega.

Seni olen rääkinud keelejuristile antud lähteülesandest teoreetiliselt, kirjeldanud põgusalt finaliseerimise protsessi inglise keeles enne eelnõu jõudmist teiste keelte keelejuristide kätte ja toonud pistelisi näiteid. Professor Heiki Pisuke on kirjutanud, et Euroopa õigust luuakse tõlkimise protsessis ja et õigusakti tõlkimist võib võrrelda selle akti kirjutamisega.⁸

Kui inglise keele versioonis on kokkulepe enam-vähem stabiliseerunud ja toimetatud, jõuabki see tõlkimisele ning seejärel saavad valminud tõlked teistesse keeleosakondadesse finaliseerimiseks. Siinkohal kerkib küsimus, kuivõrd on tööstusliku tõlkimise protsessis, mida on kirjeldanud Pisuke, üldse võimalik toetada keelejuristidele püstitatud lähteülesande täitmist. Tõlkijate tööriistad põhinevad kakskeelsusel – eesti ja inglise keele vahel on loodud lineaarne seos –, tõlkemäludes kinnistatakse kord juba käibele läinud fraase iga kord kriitiliselt analüüsivalt, kas fraasidevaheline vastavus on veel adekvaatne, kas terminid on veel aktuaalsed (kui nendes üldse kokku lepitud on) jne. Konteksti kriteerium peaks olema täidetud, sest tõlkemälusse võetakse ainult tõlgitava tekstiga vahetult seotud aktid. Ent tööstuslik tõlkeprotsess ei jäta tõlkijatele piisavalt aega mõttetööks, aruteludeks ja kaalutlemiseks (ega ka niisama molutamiseks, mis oleks parim aeg heade ja loomulike tõlkevastete tekkeks). Tõlkeprotsessi automatiseerimise käigus ei pruugi tõlkijad jõuda ingliskeelset baasteksti piisavalt (kui üldse) analüüsida, mistõttu võivad jääda tõlkesse vead, mis nähtuksid

⁷ Nelja-tulba-tabel on triloogidel ja kolmepoolsetel tehnilistel kohtumistel kasutatav tööriist, mille esimeses tulbas on komisjoni tekst, teises tulbas parlamendi raporti tekst, kolmandas tulbas nõukogu üldise seisukoha (*general approach*) tekst ja neljandas tulbas kokkuleppe tekst.

⁸ H. Pisuke. [Tõlkimisest Euroopa Liidu institutsioonides](#). – Keel ja Kirjandus 2019, nr 1-2, lk 69–84.

tekstianalüüsist ja ilmneksid originaali kui terviku jaoks aega võttes. Eespool esitatud näites esitasid tõlkijad 562 lehekülje peale 29 teisi keeli mõjutavat küsimust, mida on ilmselgelt vähe. Lisandub asjaolu, et terminitöö toimub kas abstraktses vaakumis eraldiseisvalt (tulevikus) järgnevatest tekstikorpustest või siis jälle igapäevatöö käigus ühe teksti siseselt. Mingit tervikvaldkonda *ex-post* analüüsivaid ja ulatuslikke tekstikorpusei hõlmavaid terminiarutelusid toimub harva, kui üldse, ja selleks ei ole ette nähtud eraldi tööaega.

Üheks selliseks finantssektori õigusaktides ulatuslikke parandusi põhjendanud *ex-post* aruteluks kujunes terminile *institution* vaste leidmine, kui *investment firms* / investeerimisühingud jäeti kapitalinõuete määruse kohaldamisalast välja, sest suurematele investeerimisühingutele hakati kohaldama krediidasutustele mõeldud norme ning muude investeerimisühingute tarvis võeti vastu eraldi määrus⁹. 2013. aasta määruse tõlkimisel ja finaliseerimisel ei suudetud terminile *institution* leida head vastet, mistõttu iga kord, kui inglise keeles esines *institution*, kasutati eesti keeles fraasi „krediidasutus ja investeerimisühing“ või „krediidasutus või investeerimisühing“ olenevalt lause konstruktsioonist. Uues õiguslikus olukorras oli aga eraldi termini kasutusele võtmine n-ö pealesunnitult ning selleks sai „finantsinstitutsioon“. Seda ei tasu segamini ajada terminiga „finantseerimisasutus“, mis on vasteks inglise terminile *financial institution*. Ise olen juba unustanud, kui mitme eestikeelse õigusakti parandust nõukogu keelejuristist kolleeg Kaili Ahi selle termini muutmiseks ette valmistas, ent neid oli palju. Sellist *ex-post* terminikorrastustööd, mis haaraks mingit valdkonda tervikuna (näiteks ELi finantsmäärus¹⁰, kliimaõigus, krediidasutuste kriisilahendus), kujutaksin ette mõne noore entusiasti doktoritööna ning ehk jõuaksid selle tulemused kunagi ka siis ELi õigusesse.

Kui tõlkemäludes paljundatakse juba kord tehtud vigu või tähelepanuta jäänud termineid ja fraase, siis samas ei jõuaks ükski institutsioon selliseid tekstimahte ilma automatiseeritud abivahenditeta tõlkida, nii et klassikaline nokk-kinni-saba-lahti-olukord, mistõttu on oluline, et enne parlamendi täiskogu istungil kokkuleppe vastuvõtmist tegeleks direktiivi või määruse eelnõuga võimalikult lai ring inimesi. Lisaks keelejuristidele saavad nendeks olla ainult liikmesriikide eksperdid. Sellest lähtuvalt on selge, et mida parem on liikmesriigi haldussuutlikkus, seda paremat õigusloome kvaliteeti võiks ka selles liikmesriigis direktiivi või määruse keeleversioonilt oodata. Vaid kõigi poolte teadlikkus eesti keelest kui seadusandliku akti originaalkeelest võiks aidata meil vastata õigusaktide tarbijate ootusele.

Õigusakti on võimalik ladusasti eesti keeles sõnastada, kui sõnastaja valdab valdkonda sellisel määral, et ingliskeelne baastekst annab vaid suuna ja sisu. Tõlkija, keelejuristi või eksperdi asjatundlikkus peaks andma talle võime iseseisvaks õigusnormi sõnastamiseks, mis omakorda eeldab, et eesti keeles on mõtlemine sügavuti välja kujunenud ka kõige keerulisemates

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2019/2033](#), mis käsitleb investeerimisühingute suhtes kohaldatavaid usaldatavusnõudeid ning millega muudetakse määrusi (EL) nr 1093/2010, (EL) nr 575/2013, (EL) nr 600/2014 ja (EL) nr 806/2014 (ELT L 314, 05.12.2019, lk 1).

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL, Euratom\) 2018/1046](#), mis käsitleb liidu uldeelarve suhtes kohaldatavaid finantsreegleid ja millega muudetakse määrusi (EL) nr 1296/2013, (EL) nr 1301/2013, (EL) nr 1303/2013, (EL) nr 1304/2013, (EL) nr 1309/2013, (EL) nr 1316/2013, (EL) nr 223/2014 ja (EL) nr 283/2014 ja otsust nr 541/2014/EL ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EL, Euratom) nr 966/2012 (ELT L 193, 30.07.2018, lk 1).

õigusvaldkondades. Siinkohal tahaks eeskätt Eesti ekspertidele ja noortele kolleegidele mõeldes korrata finaliseerimise põhitõdesid.

- Tõlgendamine tähendab keeleversioonide võrdlemist: konsulteerige kahtluse korral oma kolleegidega teistes liikmesriikides või keeleseksioonides, et välja selgitada, kuidas nemad eelnõu teksti tõlgendavad. Loomulikult tuleks ka ekspertidel siinkohal kasuks mõne muu ELi ametliku keele kui inglise keele valdamine.
- Kontekst on tõlgendamise alus ja siinkohal saavad ministriumide eksperdid olla toeks keelejuristidele, kes katavad üldjuhul õiguse eri valdkondi, omamata korrastatud eriteadmisi konkreetses valdkonnas (v.a ehk enda koordineeritav valdkond).
- Keeled ei ole arenenud paralleelselt ega ühesuguse loogika järgi, seetõttu võib eestikeelne väljendusviis erineda indoeuroopa keelte väljendusviisist (eelkõige süntaks, sõnaliiasus eesti keeles ei pruugi seda olla mõnes teises keeles, nt *any*, *relevant* jne kasutamine inglise keeles; kui eesti keeles on kontekstist selge, millega tegemist on, tuleks usaldada tõlkijaid ja keelejuriste ja ebavajalikke sõnu mitte juurde pookida).
- Inglise õiguskeel iseenesest ei sobitu Mandri-Euroopa õigussüsteemidesse ning ajalooliselt ei ole inglise õiguskeeles täpsus ja kogu teksti läbiv termintruudus nõutav sellisel tasemel, nagu on seadusõigusega maades, sest Inglise tavaõiguses on kohtunikul õiguse kujundamisel oluline roll. Seepärast tasub kriitiliselt suhtuda ingliskeelsetesse terminitesse, definitsioonidesse ja terminikasutusse ning selgitada välja, kuidas on tihti kunstlikest mõistetest aru saanud sakslased ja prantslased, sest sageli on tegemist saksa või prantsuse keeles selgete terminitega, millele on inglise keeles leitud vasted, või kas ingliskeelne termin on ELi õigusesse üle võetud rahvusvahelistelt foorumitelt (nt *Financial Stability Board*).
- Kui varem kommenteerisid Ühendkuningriigi eksperdid vähemalt panganduse ja finantsteenuste valdkonnas agaralt ingliskeelset baasteksti (teistes valdkondades puudus mul kokkupuude Ühendkuningriigi ekspertidega), siis praegu on selline abi ära langenud, ning eelnõusid kommenteeritakse pigem oma riigikeelest lähtuvalt.

Ent tuleks nüüd tagasi keelejuristide ühe kesksema ülesande juurde – eri keeleversioonide kooskõla tagamine. Kohtujurist Christine Stix-Hackl on oma 12. aprilli 2005. aasta ettepanekus kohtuasja C-495/03 punktis 82 võtnud kokku eelnõude sõnastamiseks kolm olulist põhimõtet. Esiteks nõuab ühenduse õigusnormi tõlgendamine **eri keeleversioonide võrdlemist** ja need versioonid on **võrdselt autentsed**. Isegi kui keeleversioonid täielikult kattuvad, tuleb teiseks arvestada, et ühenduse õiguses kasutatav terminoloogia on talle eriomane ning õigusmõistetel ei ole ühenduse õiguses ja eri liikmesriikide õiguses tingimata sama sisu. Kolmandaks tuleb ühenduse iga õigusnormi käsitada selle **kontekstis** ja tõlgendada **ühenduse õigust kui tervikut** silmas pidades, arvestades õiguse eesmärke ja arengu taset asjaomase normi kohaldamise ajal. Peale selle ei saa nimetamata jätta kohtuasjas C-510/10 väljakujunenud põhimõtet, et **ühes keeleversioonis kasutatud liidu õiguse sätte sõnastus ei saa olla selle sätte tõlgendamise ainsaks aluseks ja olla tõlgendamisel muude keeleversioonide ees eelistatud**. Niisugune lähenemine oleks vastuolus liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudega.¹¹

¹¹ Vt lisaks 12. novembri 1998. aasta otsus kohtuasjas C-149/97: Institute of the Motor Industry, EKL 1998, lk I-7053, punkt 16, ja 3. aprilli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-187/07: Endendijk, EKL 2008, lk I-2115, punkt 23.

Seega ei ole mingit põhjust, miks eesti keele versioonis peaks direktiivi või määruse eelnõu sõnastamisel tuginema vaid ingliskeelse kokkuleppe tekstile. Veelgi enam, Euroopa Kohtu juhtnõõrid liikmesriigi kohtunikele küsimuses, millal peaks kohtunik esitama eelotsuse taotluse Euroopa Liidu Kohtule, on kohus kohtuasjas C-495/03, *Intermodal Transports BV vs. Staatssecretaris van Financiën* märkinud järgmist:

„92. Nõudega, et liikmesriigi kohus võib üleskerkinud küsimuse vastuses olla kindel ainult siis, kui ta on veendunud, et tõlgendamine on niisama ilmselge ka ülejäänud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu jaoks, püütakse luua mõningast selgust kaalutusõiguse piirides, nagu ka nõudega arvestada ühenduse õiguse eripära ja erilisi raskusi selle tõlgendamisel. Niisiis peab liikmesriigi kohus esiteks leidma, et ühenduse õigusnormi tähendus ei tekita mingitki kahtlust mitte ainult tema enda vaatenurgast, ning teiseks otsustama, kas sätte tõlgendus on nii ilmne, et see välistab igasuguse põhjendatud kahtluse nii tema enda kui ka ülejäänud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu jaoks, mis tähendab, et ta ei saa tugineda üksnes talle esitatud sätte sõnastusele.“

Tsitaadist nähtub, et ELi õiguse kohaldaja peaks kahtluse korral tuginema eri keeleversioonidele ning kui mõni ELi õigusnorm peaks põhjustama kohtuvaidluse, on ka kohtunikul kohustus veenduda, et õigusnorm on ilmselge ka ülejäänud liikmesriikide kohtute jaoks, vastasel korral on kohtunik kohustatud esitama eelotsuse taotluse Euroopa Liidu Kohtule.

Pöördume siinkohal tagasi finaliseerimise protsessi juurde. Keelejuristid saavad nii Euroopa Parlamendis kui nõukogus tutvuda teiste keeleversioonide ja nendes keeltes ekspertide tehtud märkustega. Nimelt teeb keelejurist tavaliselt märkusi olulisemate muudatuste allika või põhjuse kohta, sest kui muudatus on põhjendatud, on tõenäolisem, et ka teise institutsiooni keelejurist nõustub muudatusega. Kui mõne liikmesriigi ekspert teeb oma keeleversiooni kohta märkusi nõukogus toimival keelejuristide ja ekspertide ühisel koosolekul, saavad nõukogu keelejuristid teistes keeltes tehtud märkusi vajaduse korral kohe oma keeleversioonis arvesse võtta. Ka selle tööga märgib nõukogu jurist muudatuse juures ära. Kokkuleppe tõlkijale sageli selline eri keeleversioonide võrdlemise võimalus ei avane, sest tõlkimine toimub kõigisse keeltesse paralleelselt ning tõlkijatele jäetakse tavaliselt oma töö tegemiseks 14 päeva, samal ajal kui keelejuristid saavad eelnõu sõnastust uuendada (enda või liikmesriigi eksperdi algatusel) kas parlamendis või nõukogus ideaaljuhul kuue nädala jooksul. Seega on üsna tavaline, et keelejurist võrdleb oma töö käigus oma keeleversiooni nende keeltega, mida ta valdab, parlamendi eesti keele osakonnas olid nendeks enne 2023. aasta kevadet saksa, prantsuse, hollandi ja soome keeleversioonid, aga vajaduse korral ka taani ja rootsi keel, kui tegemist on mõne konkreetse vaste-eelistuse väljaselgitamisega, et vaadata, kuidas on nendes keeltes baastekstist aru saadud. Kokkuvõtteks võib sedastada, et **kuna eelnõu ühe keeleversiooniga töötavad nii kahe institutsiooni keelejuristid kui ka liikmesriikide eksperdid, annab see teiste keeleversioonidega töötavatele keelejuristidele igati legitiimse võimaluse tugineda eri keeleversioonidele peale inglise keele ning seega esimesena tõlgendada liidu õigust. Mida rohkemate keeleversioonidega jõuab keelejurist kahtluse korral tutvuda, seda laiema ringi inimeste mõttetöö kinnitab või lükkab ümber tema tõlgenduse hüpoteesi. Otsustavaks on siingi oskus õigel ajal ja õiges kohas asjades kahelda.**

Esimese lihtsa terminivõrdluse näitena võiks peatuda terminil *corporate governance*, mida on eesti keelde tõlgitud nii „ühingujuhtimise“ kui ka „äriühingu üldjuhtimisena“, viimati pakuti ühes arutelus vasteks ka „äriühingu valitsemine“. Direktiivis 2013/34/EL¹² on *corporate governance statement* eestikeelseks vasteks „ühingujuhtimise aruanne“ (artikkel 20); saksa keeles on see *Erklärung zur Unternehmensführung*, hollandi keeles *Verklaring inzake corporate governance*, prantsuse keeles *Déclaration sur le gouvernement d'entreprise*, rootsi keeles *Företagsstyrningsrapport*. Investopedia selgitab mõistet *corporate governance* järgmiselt.

*Corporate governance is the system of rules, practices, and processes by which a firm is directed and controlled. Corporate governance essentially involves balancing the interests of a company's many stakeholders, such as shareholders, senior management executives, customers, suppliers, financiers, the government, and the community. Since corporate governance provides the framework for attaining a company's objectives, it encompasses practically every sphere of management, from action plans and internal controls to performance measurement and corporate disclosure.*¹³

Esitatud terminivastetele ja Investopedia selgitusele tuginedes ei näe ma mingit põhjust, et olemasolevat terminit „ühingujuhtimine“ peaks muutma. „Valitsemine“ jätaks pigem ikkagi „mõisa valitsemise“ või „(investeerimis)fondi valitsemise“ konteksti, rääkimata „heast valitsemistavast“ (sks *gute Verwaltungspraxis*), mis on haldusõiguse oluline põhimõte.

Järgmise näite puhul tõstatas fraasi *fair, clear and not misleading* (direktiivi 2014/65/EL¹⁴, edaspidi *MiFID*, artikli 24 lg 3) tõlkimise küsimuse parlamendi tõlkija Kristiina Milt, tõlkides juba eespool osutatud krüptovarade määruse eelnõu. MiFIDi osutatud sätte tekst on järgmine.

*3. All information, including marketing communications, addressed by the investment firm to clients or potential clients shall be **fair, clear and not misleading**. Marketing communications shall be clearly identifiable as such.*

Eesti keeles avaldatud tekst on järgmine.

*3. Kogu investeerimisühingu poolt klientidele või potentsiaalsetele klientidele suunatud teave, sealhulgas reklaamteated, on **õiglane, selge ja mitteeksitav**. Reklaamteated on selgesti sellistena tuvastatavad.*

Juba tõlkija märkas seekord, et teave ei saa iseenesest olla õiglane. „Õiglane“ peaks nõudma tegutsemist, et saaks öelda, et miski on õiglane või mitte. Ka normitehniliselt ei ole artikli 24 lõike 3 tõlge õnnestunud, sest selles jääb normi kohustuslikkuse element nõrgaks (peaks olema: „teave peab olema ...“).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu [direktiiv 2013/34/EL](#) teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ EMPs kohaldatav tekst (ELT L 182, 29.06.2013, lk 19).

¹³ **J. Chen**. [Corporate Governance Definition: How It Works, Principles, and Examples](#). – Investopedia 18.08.2022.

¹⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [direktiiv 2014/65/EL](#) finantsinstrumentide turgude kohta ning millega muudetakse direktiive 2002/92/EÜ ja 2011/61/EL (ELT L 173, 12.06.2014, lk 349).

Pikemalt on MiFIDi artikli 24 lõike 3 sisu lahti kirjutatud komisjoni delegeeritud määruse (EL) 2017/565 artiklis 44 (sellest teadmisest on küll kasu *ex-post*). Nüüd esitan MiFIDi artikli 24 lõike 3 eri keeltes.

Saksa keeles:

*(3) Alle Informationen, einschließlich Marketing-Mitteilungen, die die Wertpapierfirma an Kunden oder potenzielle Kunden richtet, müssen **redlich, eindeutig und nicht irreführend** sein. Marketing-Mitteilungen müssen eindeutig als solche erkennbar sein.*

Redlich: 1. rechtshaffen, aufrichtig, ehrlich und verlässlich (DUDEN)

Hollandi keeles:

*3. Alle door de beleggingsonderneming aan cliënten of potentiële cliënten verstrekte informatie, met inbegrip van reclame-uitingen, is **correct, duidelijk en niet misleidend**. Reclame-uitingen zijn duidelijk als zodanig herkenbaar.*

Correct:

1. ... zonder fouten;

3. uit moreel oogpunt, of mbt. de nuances der maatschappelijke omgangsvormen onberispelijk (Van Dale, Groot woordenboek van de nederlandse taal)

Prantsuse keeles:

*3. Toutes les informations, y compris publicitaires, adressées par l'entreprise d'investissement à des clients ou à des clients potentiels, sont **correctes, claires et non trompeuses**. Les informations publicitaires sont clairement identifiables en tant que telles.*

Correct:

1. Qui est conforme aux règles, à la normale, qui ne contient pas de fautes ; exact

2. Qui respecte les bienséances, la morale, les règles d'un milieu social ; convenable : C'est un homme correct en affaires.

Põgusal vaatlusel ilmneb, et hollandi ja prantsuse keeles kaks tähendusvälja (nii veatuse aspekt kui ka moraalnormidele vastavuse aspekt) peaaegu kattuvad ning mõlema keele moraalnormidele vastavuse tähendusväli langeb kokku saksakeelse termini *redlich* domineeriva tähendusega. Üheski kolmest keelest ei kuma läbi õiglust. Nii laia tähendusväljaga ühte sõna nagu *redlich*, mis seonduks ka teabega, on eesti keeles tõenäoliselt võimatu leida.

Olles võrrelnud liidu õiguse normi kolmes keeles, on kasulik tutvuda ka Eesti õigusega ning küsida, kas analoogset mõtet on ka Eesti õiguses juba väljendatud. Ja tõepoolest: tarbijakaitseseaduse¹⁵ § 3 räägib tarbija põhiõigustest, milleks on muu hulgas saada pakutavate kaupade kohta vajalikku ja tõest teavet teadliku valiku tegemiseks. Kuna „tõene“ jääb oma tähendusväljalt nii prantsuse kui ka hollandi keele tähendusväljadesse ning mingit konflikti ei tekita ka saksa keelega võrdlemine, siis võib analoogia põhjal ka investeerimisühingu kliendile antavalt teabelt nõuda, et see oleks tõene. Muud terminid nagu „laitmatu“ vms oleksid jällegi

¹⁵ [RT I, 01.04.2022, 7.](#)

harjumatud teabe kontekstis. Inglise keele failikoordinaator pakkus *fair* sünonüümiks ka *balanced* ehk tasakaalustatud, mis teabe puhul samuti toimiks, ent see tähendusnüanss ei leidnud kinnitust jälle saksa, hollandi ega prantsuse keelest.

Kuid mitte alati ei ole tegemist ilmingimata eelnõu mõne normi tõlgendamise vajaduse kui sellisega. Hoopis tavalisem probleem on inglise keeles **väljendumise laiskuse või oskamatus** ülevõtmine eesti keelde ehk et kui ingliskeelne tekst kubiseb *challenge*'itest, siis eesti keeles ei peaks alati lugema väljakutsete mantrat. Mõistest *challenge* kirjutab Helika Mäekivi¹⁶ juba kümme aastat tagasi ning oleme tema pakutud vastetest ka teadlikud. Ent õigustoimetamise argipäevas ei jõua keelejuristid võistelda tõlkemälude ja tõlketarkvaras Studio eeltõlgitud tekstidega. Kui määruses (EL) 2021/1147¹⁷ jõudis kolleeg Kaili Ahi „väljakutseid“ välja vahetada „katsumuse“ ja „probleemide“ vastu, siis juba ühissätete määruses¹⁸, milles *challenge*'i ingliskeelse stampväljendina esines 22 korda, ja ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade määruses¹⁹ jäi termin toimetamata ning *challenge* vasteks sai ühel korral „katsumus“ ja muudel juhtudel tõlkija pakutud „probleemid“ või „väljakutsed“. Nendes kahes tekstis tundus, et „probleem“ oli tõlkemäludes astunud „väljakutse“ kõrvale, kuid oh häda, ilmnis tendents, et kõik *challenge*'id olid järsku „probleemid“, st märksa pisemad ja ohutumad olevused kui „proovikivi“ või „katsumuse“ puhul võiks eeldada. „Väljakutse“ on küll *challenge*'i vastena lühimälulise ajakirjanduse keeles pöördumatult kasutusele läinud, ent see ei pea tulevikus nii olema. Eeskätt põhjendused pakuvad ELi õigusaktides tegutsemisruumi, sest põhjenduste tekst ei ole jäiga struktuuriga õigusnormi tekst, vaid ideaaljuhul tavakeelne tekst, mis peaks selgitama õigusnormide sisu ja tausta ning seega, kui tõlkijal peaks jätkuma aega mõelda, siis ehk loeme kunagi jälle, et mõni asi on liidule proovikiviks või kliimaküsimuste lahti harutamise on tõeline katsumus, mitte probleem või väljakutse. Et eesti keeles elulisi nüansse edasi anda, peaks tõlkija terminit *challenge* nähes peatuma ja selgusele jõudma, mis „kraadi“ nähtuse või sündmusega on tegemist: proovikivi, katsumuse, raske ülesande, raskuse, probleemi, küsimuse või millegi muuga; ent tõlkemälu jaoks on kõik üks (s)udu – *challenge* / väljakutse. Kuhu meid kutsutakse ja milleks välja, sellele kahjuks ka tavakeeles enam ei mõelda, sest me kuuleme ja loeme seda, mida teame, ja selleks on *challenge*.

Kogu mu senine sõnum on kannustatud mõttest, et **ingliskeelne baastekst ei tohiks olla maatriks, mille peale panna eestikeelsed sõnad**, vaid juba tõlkimisel peaks aega võtma teksti iseseisvaks sõnastamiseks. Vastasel korral tekib tunne, et kui terminitelt või fraasidelt ära võtta

¹⁶ H. Mäekivi. [Kimbuke sõnasoovitusi](#). – Emakeelne eurokeel. Artiklite kogumik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2013.

¹⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2021/1147](#), millega luuakse Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifond (ELT L 251, 15.07.2021, lk 1).

¹⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2021/1060](#), millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159).

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2021/2115](#), millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1).

inglisekeelne taustsüsteem, siis tekib olukord, et kiiresti kokku klopsitud fassaad ehk loogilis-semantilise mõrdita üksteise otsa lülitud sõnade jada kukub lihtsalt kokku, nagu ilma mõrdi ja oskusteta laotud müür. Veidi mõttetihedamalt sõnastades oleks selle fenomeni nimetus lihtsalt võõristus. Termin- või sõnaloomes nõu andes või termineid või muid vasteid otsides olen seepärast alati lähtunud põhimõttest, et eestikeelsed sõnad ja väljendid peaksid olema kõnekad iseenesest ja esmast õiguslikku arusaamist võimaldama ilma legaaldefiniitsioonita. Näiteks võib tuua viimasel ajal vohama läinud sõna „kestlik“, mille vastu iseenesest ei tohiks ju midagi olla, ent termini käibe laskmisel ei osatud ette näha, millises kontekstis ja millistes sõnaühendites seda ELi õiguses kasutama hakatakse, ning ei mõistatud asjaolu, et *sustainable* ja „kestlik“ tähendusväljad ei lange vähemalt praegu veel kokku, mistõttu eesti „kestlikuga“ saab alati osutada ainult *sustainability* teatavatele aspektidele. „Kestliku“ nõrk tähendusväli korreleerub passiivse verbi „kestma“ tähendusväljaga. Ei tahaks astuda semantikute tallermaale, ent praktikud on sunnitud semantikaga tegelema rohkem, kui semantikud kunagi oma teoreetilisi teadmisi praktikuteni tuua jõuaks. Kui elukutselt semantikud asuksid praktiseerima ELi õiguse tõlkimist, usuksin eesti õiguskeele täielisse renessanssi. Aga tagasi „kestliku“ ja *sustainable*’i juurde. Adjektiivis *sustainable* kumab kaude läbi ka transitiivse verbi *sustain* väga vanad, ent tänapäevani säilinud tähendusnüansid (vt Oxfordi sõnaraamat).²⁰

a. To support, maintain, uphold.

1.

a. transitive. To keep in existence, maintain; spec. To cause to continue in a certain state for an extended or without interruption; to keep or maintain at the proper level, standard, or rate; to preserve the status of. Also, in early use, with up.

c. transitive. To provide for the upkeep, running, or general maintenance of (an institution, establishment, estate, etc.).

2.

a. To maintain (a person, etc.) in life and health; to provide with food, drink, and other substances necessary for remaining alive; to feed, to keep.

Sustainable’i tähendustena on õiguse kontekstis olulisemad järgmised tähendused.

3a. Capable of being maintained or continued at a certain rate or level. (Näited alates 1924. aastast)

b. Designating forms of human activity (esp. of an economic nature) in which environmental degradation is minimized, esp. by avoiding the long-term depletion of natural resources; of or relating to activity of this type. Also: designating a natural resource which is exploited in such a way as to avoid its long-term depletion. Cf. SUSTAINABILITY n. 2b. (Näited alates 1976. aastast)

Sõnaveebi järgi tähendab „kestlik“ ’edasiseks tegevuseks, toimimiseks võimeline, suuteline oma tegevust jätkama’ ning sünonüümideks on „jätkusuutlik“, „vastupidav“, „elujõuline“, „säästev“ ja „säästlik“. Seega nähtub, et praegu katab „kestlik“ eeskätt *sustainable* tähendusvälja 3a, ent ELi õiguses kasutusele võttes justkui eeldati, et see kannab endas juba ka

²⁰ [Oxford English Dictionary](#).

tähendust 3b. Minu keelenärv ütleb, et „kestlik“ ei kanna sõnamoodustusliku nõrkuse tõttu (assotsiatsioonidena kummastuvad „tõtlük“, „hüplik“ jm sellised kergemat sorti sõnad) sõnade *sustain* ja *sustainable* soliidust ja sisutihedust lihtsalt välja ning oleks märksa ausam minna edasi juba vanade sõnadega, nagu „jätkusuutlik“, „säästlik“, „keskkonnahoidlik“, ja pigem nüansseerida diskursust kui püüda nui neljaks leida kohatäidet sõnale *sustainable*. See ei ole muidugi mingi keeleteaduslik lähenemine, sest ka germanistika õpingute ajal eelistasin keskenduda pigem 19. sajandi kirjandusele kui keeleteadusele, ent esseistliku tõukena keeleteadlastele või semantikutele võiks siinkohal öeldut siiski tähele panna.

Kui nüüd tagasi jõuda õiguse juurde, siis ELi õiguses on *sustainability*’l ehk „jätkusuutlikkusel“ või „kestlikkusel“ kolm aspekti, milleks on keskkonna (*environmental sustainability*), sotsiaalne (*social sustainability*) ja ühingujuhtimise (*governance related sustainability*) aspekt. Lisaks sellele on *sustainable* kasutusel kontekstis *economically sustainable* ning räägitakse *sustainable finance*’ist. Lähtuvalt ühe ja sama termini läbiva kasutamise vajadusest ning üldisest liitsõnade moodustamise tuhinast on minu arvates jõutud absurdsete terminiteni, nagu „keskkonnakestlik“ (tähdenduses: *environmentally sustainable* ehk keskkonda hoidvana kestlik ehk keskkonnahoidlik), „majanduskestlik“ (*economically sustainable*) või sõnaühenditeni „kestlik rahandus“ (*sustainable finance*) jne. Viimasel puhul ei ole mitte rahandus kestlik, nagu on korratud määruses (EL) 2020/852²¹, st oluline ei ole see, et rahandus on suuteline oma tegevust jätkama (vt Sõnaveebis antud tähendust²²), vaid see, millistesse toodetesse ja varadesse investeeritakse, et säästa keskkonda, ning kuidas ühiskonnas rahandust arendada nii, et ühiskonna seatud ootused (rahanduse demokratiseerimine, mis vähendab ühtlasi ebavõrdsust) ja ühingujuhtimises võetavad kohustused saaksid täidetud. Eri aspektide puhul mõeldaks siis kas „keskkonnahoidlikku rahandust“ (rõhuasetus keskkonnahoiul), „säästvat rahandust“ (rõhuasetus piiratud looduslike ressursside säästmisel) või üldisemalt „jätkusuutlikku rahandust“. „Jätkusuutlik rahandus“ hõlmab *sustainability* kolme aspekti kõige paremini: „jätkusuutliku“ tähendus on juba praegu semantiliselt kinnistunud keskkonnaga seonduvana; ka sotsiaalses võtmes on „jätkusuutlik“ igati omal kohal, sest kui töötajad ikka suudavad oma energiat töö tarvis taastada, püsib ka majandus ja revolutsioon ei ole pigem päevakorral, ning ühingujuhtimise jätkusuutlikkus tundub ka igati enesestmõistetav kontseptsioon. Muidugi võime ju eeldada, et poogime ka eesti keeles „kestlikule“ kiirkorras *sustainable* tähenduse 3b külge, ent kas seda on vaja, kui tal puuduvad muud „sustainable“ tähendusvarjundid, mis annavad sellele sõnale „viljakuse“? Viimaks, mis puutub uudisliitsõnade kergekäelisse moodustamisse, siis sai kirjavahetuses Eesti Keele Instituudi keeleinimestega minu murest aru ka Sirje Mäearu, kes küsis samuti, kas nt „majanduskestlik“ (*economically sustainable*) on „majanduse poolest/mõttes kestlik“ ehk „majanduslikult kestlik“ (nt majanduslikult kestlik rahastamise mudel) või „kestliku majandusega“ (nt kestliku majandusega heaoluriik) või midagi muud. Vastuste leidmisel peaks lähtekohaks olema vähemalt arusaamine, et mõttelaiskuses ei maksaks minna liitsõnade kiirmoodustamise teed, vaid ingliskeelsed sõnaühendid tuleks lahti kirjutada vastavalt nende sisule. Seega on sellistes määrustes nagu

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2020/852](#), millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13).

²² Vt Sõnaveebist märksõna [kestlik](#).

määrus (EL) 2019/2088²³ ja (EL) 2020/852 endiselt segadust ja terminipuntrad vajavad veel harutamist.

Lõpetuseks ei oskagi punkti panna, sest näiteid ja arutlust vajavaid teemasid jätkuks raamatu jaoks. Kirjeldatud sissevaade keelejuristide tööpõllule ja igapäevamuredele peaks aimu andma vähemalt ühest: kes iganes puutub kokku eestikeelse seadusandliku akti eelnõuga, kannab vastutust eesti õiguskeele ja üldisemalt loetava ja loomuliku eesti keele säilimise eest. Selleks tööks saan noorematele kolleegidele, nii tõlkijatele kui ka keelejuristidele, soovida vaid jõudu ja jaksu ning hulgaliselt tahet süüvida sisse ning julgeda sõnastada mõtteid nii, nagu neid ise tahaks lugeda.

Nüüd artiklit lõpetades tõden, et astun ise oma elutöös hoopis järgmisse etappi: veelgi lähemale majandus- ja finantsvaldkonna seadusloomele ehk parlamendi majandus- ja rahandusasjade komisjoni sekretariaati. Olgu see artikkel minu tulevasele mantlipärijale parlamendi seadusandlike aktide direktoraadi eesti osakonnas väikeseks spikriks ja innustuseks. Ja ehk sünnivad sellest lõppematust tööst uued artiklid.

²³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu [määrus \(EL\) 2019/2088](#), mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (ELT L 317, 09.12.2019, lk 1).